

LBRIS

We know
books

JURNAL

DE PSEUDO-BLOGGER

CU O INTRODUCERE
A AUTORULUI

DĂNUȚ JEMNA

E I K O N

BUCUREȘTI, 2021

CUPRINS

INTRODUCERE	7
-------------------	---

1. (IN)CAPACITATEA DE A GESTIONA PREZENTUL

30 de ani de postcomunism.....	13
Cum ne raportăm la referendum?	17
Din nou despre referendum	23
Despre zeii care ne subjugă.....	31
Conștiință politică și creștinism în România	37
Votul din 10 noiembrie 2019	41
După votul din 10 noiembrie 2019	45

2. VREMEA PANDEMIEI

Noi șanse în contextul crizei	53
Biserica și criza actuală	57
Decepțiile și speranțele perioadei de criză	61
Un stat slab sau unul puternic?	67
Lumea nu va mai fi la fel	73
Gustul libertății	81
Lumea nu mai este la fel.....	87
Pandemie și secularizare în România.....	93

3. PROVOCĂRILE EDUCAȚIEI

Nevoia de a realiza dezbateri privind educația.....	99
Elefanții din sistemul de educație.....	105
Opțiuni pentru a susține schimbarea în educație.....	111
Ce îi lipsește școlii românești.....	117

4. ÎNCREDEREA ȘI CAPITALUL SOCIAL

Sensul unor cuvinte aproape dispărute	123
Sursele lipsei de încredere	131
Comunism și postcomunism	137

5. PENTRU O SPIRITUALITATE CONTEMPORANĂ

Ce înseamnă spiritualitatea?	149
Rupturi și tensiuni	155
Un posibil model de spiritualitate	161
Lecția de care aveam nevoie	167

6. ÎN CĂUTAREA DE REPERE

Aspirația la creștinism	173
Opțiunea pentru un nou tip de creștinism	179
Rugăciunea	187
Cultură și spiritualitate. Magia Crăciunului	195
Autoritatea și limitele ei	201
Rolul calendarului	209
Creștinismul și psihologia	217

7. LECTURI BIBLICE

Sfârșitul lui Noe și un nou început	225
Legământul lui Avraam	233
Jertfirea lui Isaac	239
Iacov și Esau. O tristă poveste de familie	249
Plecarea lui Iacov în Canaan	255
Lupta cu Dumnezeu	261

8. LECTURI DIN VREMEA PANDEMIEI

Identity, Francis Fukuyama	269
Marea ruptură, Francis Fukuyama	275
Isus al meu, Gabriel Liiceanu	281
Geniul creștinismului, René de Chateaubriand	295
Antichristul, Friedrich Nietzsche	299

EPILOG	307
--------------	-----

24 decembrie 2019

30 DE ANI DE POSTCOMUNISM

În aceste zile s-a scris și s-au spus multe despre schimbarea regimului comunist și despre cei 30 de ani de tranziție în România. Acesta este un semn bun și arată faptul că suntem preocupați de propria istorie și de transformările ce au loc la nivelul societății, mai ales într-o perioadă delicată și cu numeroase provocări. La o analiză mai în profunzime a opiniilor vehiculate în spațiul public cu privire la revoluția din decembrie 1989 și perioada de tranziție ce a urmat, se poate observa că există încă multă confuzie și poziționări din cele mai diverse, unele chiar neașteptate. Pe de o parte, este normal să mai existe elemente neclare despre trecut și prezent pentru că desprinderea de vechiul regim și construirea unui alt tip de societate reprezintă un proces complex și cu multe necunoscute. Pe de altă parte, pare că există ceva intrinsec mecanismului tranziției și care nu dorește să iasă la lumină, ci stăruie să rămână în obscuritate, ca ceva care se sustrage unei evaluări corecte și subminează dorința autentică de schimbare și înnoire. În acest rol de instrument subversiv nedefinit și neasumat la vedere se află mai multe elemente. Într-o măsură mai mare sau mai mică, acestea tind să permanentizeze o anumită stare de neclaritate și un tip de abandon al lucidității în favoarea confuziei. Facem trimitere succint la două exemple.

În primul rând, aproape toate instanțele care s-au constituit ca repere ale perioadei de tranziție au purtat

și au indus o anumită stare de incertitudine, de la intelectualii de marcă, vocile importante din mass-media și din societatea civilă, până la liderii religioși sau ai partidelor politice. Vorbim despre o confuzie ce a însoțit reperele așteptate sau cele reperate de societate și care s-a transmis publicului larg în mai toate direcțiile. Există anumite cauze care au dus la acest tip de ambiguitate instalată în jurul celor ce au devenit un indicator de direcție sau un indiciu de valoare și moralitate. Probabil că cea mai importantă dintre acestea este lipsa unei delimitări tranșante și transparente față de trecut și oamenii vechiului sistem care au continuat să joace un rol important în noua ordine deschisă de revoluția din decembrie 1989. Avem puține excepții care au încercat să tragă o linie de demarcație, iar în această categorie intră în special oameni care au suferit în comunism și care au fost dispuși să își asume un rol public în perioada de tranziție. Însă aceștia au fost împinși rapid într-o zonă de confuzie de către cei care au preluat puterea și cele mai importante poziții în societate. Reperele reale și cu potențial important pentru procesul de schimbare al României au fost izolate și duse la periferie, iar cele care s-au opus au fost supuse aprig unor campanii ale denigrării și jocurilor murdare. În acest timp, pozițiile vizibile în structurile societății de tranziție au fost ocupate de oameni care au preferat să mențină această stare de obscuritate prin coabitarea pașnică cu noile structuri și participarea la noile proiecte sociale. O dovadă clară în acest sens este aceea că nu s-a reușit un proces al comunismului, iar condamnarea lui publică s-a realizat prea târziu și mai mult ca un gest formal, fără implicații importante. O altă dovadă este legată de lipsa de succes al proceselor legate de revoluție și de mineriadele ce au urmat sau mușamalizarea anchetelor cu privire la administrarea capitalului public moștenit din comunism. Probabil că cel mai dureros aspect este acela că în confuzia reperelor din perioada de tranziție înregistrăm un declin constant de încredere în oameni, valori și instituții, iar la orizont nu apar personalitățile care să se detașeze de zona de incertitudine și să ofere un alt tip de orientare, cu claritate și substanță.

În al doilea rând, asistăm la o confuzie de natură hermeneutică. Trecutul este mereu reinventat și reinterpretat fie în funcție de pozițiile și de beneficiile avute în contextul sistemului comunist, fie de noile aspirații și de re poziționările din perioada de tranziție. De exemplu, avem o categorie importantă a populației care a fost parte

a procesului de industrializare și urbanizare a României din ultimii 20 de ani ai epocii Ceaușescu. Pentru mulți dintre aceștia, tranziția deschisă de revoluție a însemnat o perioadă complexă care a dus la pierderea de locuri de muncă sau la venituri foarte volatile și la un nivel de viață precar. În asemenea condiții, raportarea la trecut poate însemna pentru unii memoria unei perioade de stabilitate economică și socială față de un prezent incert și cu foarte puține posibilități. Asemenea oameni au fost mereu supuși unei presiuni informaționale și chiar manipulării din partea politicienilor sau a mass-mediei, unii fiind dependenți de resursele oferite de stat. De asemenea, cetățenii din zona rurală au trăit o confuzie similară, pentru că perioada de tranziție a fost una ce a semănat cu o deconstrucție la aproape toate nivelurile. Reîmproprietăriți, dar fără capital și idei, oamenii au trăit povara unui proces de confruntare cu limite și situații de netrecut, astfel că satele au suferit un proces accelerat de depopulare și îmbătrânire, iar populația a renunțat la proprietate foarte ușor și foarte ieftin. Evaluarea prezentului și raportarea la trecut nu s-au putut face ușor, ci mereu prin formularea unor întrebări la care nu se găsea niciun fel de răspuns. Între timp, satele s-au schimbat semnificativ, rămâne de analizat în ce sens și cu ce efecte, iar locuitorii de aici trăiesc gustul amar al unei perioade care le-a adus mai multe insatisfacții și probleme decât soluții și împliniri. Exemplele ar putea continua cu multe alte categorii de oameni, așa cum sunt cei care au lucrat și lucrează la stat. Însă am avut și avem puțini oameni care să fi beneficiat de acea claritate a istoriei care să-i ajute să se plaseze coerent în contextul societății postcomuniste. Pentru unii, libertatea a fost perioada mult așteptată, dar au primit-o cu realism și conștiinți de ceea ce va urma, mai ales când au văzut care sunt artizanii noii puteri. Pentru alții, având școala și beneficiile sistemului anterior, a fost vorba despre o muncă lucidă de adaptare și re poziționare, cu interese și obiective bine stabilite și cu o rețea de relații care au susținut atingerea lor.

Cei născuți și crescuți după revoluție au fost martorii unei permanente hermeneutici a suspiciunii și au fost supuși unei constante dispute între diferite tabere care au pretins că spun adevărul. Pentru cei mai mulți dintre cei cu vârsta sub 30 de ani, trecutul nu poate avea o valoare concretă, pentru că interpretarea lui este însoțită de tot soiul de confuzii, iar prezentul este mereu sub semnul incertitudinii și riscă să rămână fără valoare și semnificații clare din lip-

să de repere și progres. Unii au emigrat și este posibil să aibă o șansă să evalueze de la distanță anumite lucruri și să participe la efortul părinților lor de a înțelege mai bine atât trecutul, cât și prezentul. Alții au rămas aici în țară și participă la conglomeratul de opinii și opțiuni pe care îl construim acum. Se pare însă că tinerii rămași se află la o limită sensibilă a suportabilității și nu se știe dacă asta îi va conduce la decizia de a se implica mai mult în viața societății sau de a se izola și de a răspunde cu indiferență la mersul lucrurilor.

Înainte de a încheia, este bine să subliniem că, în ciuda a ceea ce s-a întâmplat în perioada de tranziție în România, cu toate confuziile, stagnările și alunecările existente, o direcție a schimbării poate fi stabilită. Lucrurile se mișcă foarte greu și cu rezultate mult sub așteptări. Am intrat în structurile UE și istoria ne-a împins într-un cadru favorabil schimbărilor de care aveam nevoie. Nu știm unde am fi fost fără să fi beneficiat de acest context, deși putem trage cu ochiul la vecini. Chiar și așa, suntem mai mereu în coada clasamentului UE la aproape toți indicatorii și constant trași de urechi pentru derapajele de la standardele asumate. Însă și cadrul acesta european trece actualmente prin propriile crize și încercări. Adeziunea pentru valorile democrației și ale unei societăți deschise trebuie susținută de cetățenii fiecărei națiuni și de un efort sistematic de a o cultiva pe toate căile posibile. Să sperăm că Europa nu este la o mare răscruce și că lecția trecutului complex al totalitarismelor și războaielor nu s-a șters în perioada anilor de pace și prosperitate de care am beneficiat cu toții.

18 septembrie 2018

CUM NE RAPORTĂM LA REFERENDUM?

Societatea românească actuală este măcinată de o sumedenie de probleme de naturi foarte diferite. Însă când observi maniera în care sunt aduse în spațiul public și cum anume sunt discutate subiectele, îți dai seama că, aproape în fiecare caz, oamenii sunt depășiți de situație, sunt incapabili să analizeze coerent lucrurile. Ai o cruntă senzație de amatorism, de bagatelizare a problemelor și de plasare a lor în zone de discuție fără ieșire. Totul se petrece însă cu aerul că oamenii stăpânesc situația, că știu despre ce este vorba, că au habar care este adevărata natură a problemei și știu care sunt cele mai adecvate soluții. Un exemplu care demonstrează incapacitatea societății românești de a gestiona coerent anumite probleme ale prezentului este reprezentat de referendumul pentru familie, un subiect foarte sensibil, pe larg dezbătut în mass-media de personalități politice și religioase, de analiști și specialiști în științele sociale și medicale.

În cadrul acestor dezbateri s-au purtat discuții pe o plajă foarte largă, de la o extremă la alta (de la sincretisme de tot felul la homofobie și fundamentalism, de la liberalism la neocomunism etc.). În momentul în care ascuți pe cineva, indiferent de poziția de pe care vorbește, ai mereu impresia că lucrurile sunt clare și că există argumente să fii de acord cu ceea ce auzi. Ideea este că discursurile sunt construite, în general, dintr-o singură perspectivă și sunt tranșate dogmatic fără a interacționa

cu argumentele unei perspective opuse sau sensibil diferite. Fiecare are dreptatea lui și solicită ascultătorilor să-i urmeze soluțiile. Deși se pretinde asta, dialogul nu există. Vorbim despre o scenă a surzilor care polarizează auditoriul și naște reacții din zona violenței verbale și atitudinale, trezește patimi și încrâncenări la nivelul oamenilor simpli.

Aș dori să subliniez doar două aspecte care ar putea arăta că în spatele acțiunilor și mesajelor actorilor implicați în această poveste există multă confuzie și o anumită lipsă de discernământ. Primul este legat de o lipsă de claritate majoră la nivel de fundamentare a discursului și de înțelegere a problemei. Cel mai mult iese în evidență aici poziția bisericilor din România. Confuzia care se produce la nivelul oamenilor este legată de incapacitatea liderilor religioși de a înțelege cu adevărat sensul și natura experienței creștine în lume și de a se delimita de orice fel de poziție partinică sau de putere. În esență, biserica are dreptate să afirme că susține doar căsătoria dintre un bărbat și o femeie, în baza revelației biblice. Poziția aceasta este de natură teologică și nu poate fi negociată, îmblânzită sau corelată cu așteptări care vin fie din alte perspective religioase decât cea creștină, fie din zona unor curente filosofice, sociologice, politice. Aici toată lumea pare a fi de acord. Însă ceea ce nu vor să înțeleagă sau să accepte liderii bisericilor (și alături de ei o mare masă a credincioșilor) este faptul că această poziție teologică nu poate fi impusă unei societăți în ansamblul ei, ci doar la nivelul membrilor comunităților creștine. În momentul când se apelează la mecanisme de forță (instituționale sau de alt gen), când se dorește impunerea unei anumite înțelegeri teologice cu ajutorul mecanismelor de tip politic, deja s-a ieșit din creștinism, s-a renunțat la o valoare fundamentală a identității creștine: libertatea. Adeziunea față de valorile creștine și, în final, față de o anumită concepție despre om și familie nu poate veni decât în urma unui act personal liber, ce se traduce apoi într-o experiență concretă de viață. Vom păstra familia creștină prin modele autentice sau prin decrete guvernamentale? Biserica din România pare incapabilă să înțeleagă acest adevăr elementar și confundă calitatea de creștin cu cea de cetățean. Judecata la care pare să apeleze biserica în datele de față este următoarea: dacă avem o majoritate covârșitoare de creștini în țară și dacă aceștia au un anumit crez, este bine să îl legiferăm, să ne asigurăm că este respectat de toată lumea. Nu discut aici dimensiunea

politică și ce presupune o largă majoritate, ci lipsa de fundament a unei asemenea poziții care presupune apelul la un mecanism cu totul extern fenomenului religios pentru a reglementa un crez de natură teologică. Lucrurile ar fi normale și de bun simț dacă cei aproape 80% dintre români care se declară creștini ar practica cu maximă seriozitate crezul lor cu privire la relațiile de gen și familie și ar depune o mărturie autentică în acest sens la nivelul societății românești, fără niciun fel de teamă că o anumită minoritate dorește altceva. Însă bisericile par să transmită mai degrabă un mesaj de alt tip, evidențiind nu numai o confuzie de judecată, ci și o criză interioară severă și o incapacitate de a trăi după propriile principii. Dacă practica creștină cu privire la familie este șubredă și se destramă, nu înseamnă că o vom salva dând o lege care să ceară tuturor să respecte valorile biblice. Studiile de specialitate arată că în România familia suferă de probleme profunde (violența domestică în toate formele ei, statutul femeii care este privită ca ființă inferioară, sexualitate neglijată și contracepție prost înțeleasă, raportarea defectuoasă la copii etc.), dar asupra acestora nu se ia niciun fel de poziție publică majoră. Tăcerea este la limita ipocriziei.

Al doilea aspect are de a face cu o situație defectuoasă față de dinamica istoriei, cu o profundă neînțelegere în raport cu valurile de noutăți care asaltează societatea românească în ultimii ani. Din cauza comunismului, România a ieșit din mecanismul transformărilor sociale, politice și economice postbelice în care au intrat țările Europei Occidentale. Aceste state au trecut printr-un proces complex de secularizare și de transformare a propriului sistem axiologic. „Marea ruptură” (sintagma introdusă de F. Fukuyama) care se petrece în spațiul occidental american și european este legată de o serie de schimbări cu privire la familia tradițională, eliberarea sexuală, consumismul, emanciparea femeii etc. O parte a mecanismului prin care s-au realizat asemenea schimbări este dat de economia unor ample mișcări de tip reacționar la adresa unei societăți sleite de puteri și fără orizonturi. Mișcări precum cele din domeniul artelor, muzicii și filosofiei (dadaism, rock, pop, hippy, punk, nudism, cultura gay etc.) își propun să creeze o lume nouă și să aducă în atenție valori ca iubirea, libertatea, egalitatea, creativitatea. Este perioada în care grupările care pledează pentru drepturile minorităților sexuale cer libertate și să li se respecte dreptul la un tip de viață sexuală așa cum și-o doresc. Argumentul lor era acela

că persoanele cu alte orientări sexuale decât cele heterodoxe sunt oameni care nu diferă de ceilalți și au acest drept să se bucure de viața privată. Așa cum subliniază filosoful J.P. Denis, toate aceste mișcări contestatate și de factură critică la adresa unei societăți încremenite se transformă într-un eșec. Acestea își pierd sensul și își ratează ținta din momentul în care intră în cadrele societății divertismentului și marketingului. Ceea ce era odinioară o formă de reacție și protest devine „cool” și se normalizează, devine parte a unui nou tip de societate care trivializează valorile și le transformă în obiecte de consum și divertisment (ca exemplu, de văzut cum un element de vestimentație ce este parte a unui mesaj de protest, așa cum sunt blugii, se transformă, pe rând, într-un instrument al egalizării sociale și de gen și devine un produs care își trăiește viața după rigorile tehnicilor de marketing). Lucrurile se întâmplă la fel și în zona atitudinilor cu privire la sexualitate și familie. Eșecul mișcărilor protestatate din această zonă au de a face cu o schimbare ce provine din preluarea lor în proiectul ingineriei culturii de masă. De la sintagma „suntem ca voi” s-a trecut la cea care spune „suntem diferiți”. De la protestul care cere dreptul la viața intimă s-a ajuns la pretenția de normalizare și legalizare a practicilor acestor comunități, cerând dreptul la căsătorie și adopție de copii. Răsturnarea de situație este de o ironie cruntă: să faci dintr-o atitudine critică și de protest un obiect al reglementării și să ceri statului să legifereze ceea ce se constituia la început ca o mișcare de contestare a acesteia.

Am făcut acest ocol pentru a sublinia de ce la nivelul societății românești asemenea manevre, care pretind reglementarea unor elemente precum cele cerute de comunitățile LGBT, sunt greu de înțeles și analizat, iar reacțiile bisericii și societății civile sunt atât de diverse și contradictorii. România nu a trecut prin acel proces complex al contestărilor și transformărilor petrecute în Occident. Este supusă brusc unui asalt de idei, manifestări, așteptări care sunt gestionate de mass-media și industria consumului și divertismentului. Se dorește plasarea direct la capătul unui drum, fără a fi trecut prin mecanismul dezbaterilor și transformărilor. România este încă un spațiu cu instinctele unei societăți de tip tradițional care tocmai a mușcat din plin din fructul oprit al postmodernității. O parte a societății consideră că se plasează deja în supa colorată a societății de tip occidental și pretinde celeilalte să iasă din obtuzitate

și înapoiere și să accepte coordonatele normalității lumii civilizate. Asemenea așteptări și cerințe însă par a fi cu totul inadecvate pentru ceea ce reprezintă cu adevărat România din punct de vedere social, religios, cultural, politic, economic etc. De incapacitatea de a analiza ceea ce se întâmplă în societate și de a evalua corect care este locul unor asemenea așteptări și mutații profită liderii de tot felul ce aspiră să obțină capital politic și imagine. Cei religioși se baricadează în fundamentalisme și încearcă să folosească ce a mai rămas din spiritul tradiționalist (afișat mai degrabă la nivel nominal de o mare parte a populației). Liderii politici se împart în două tabere, în progresiști și în apărători ai valorilor tradiționale. Cu discursuri propagandiste, fără să înțeleagă natura problemelor, caută să atragă votanți și să își facă o imagine cât mai bună pentru un posibil electorat. Cei care au cel mai mult de suferit sunt oamenii care privesc la acești lideri și nu înțeleg nici de ce este bine să meargă la referendumul care să schimbe constituția, nici de ce trebuie să lăsăm legea fundamentală așa cum este, nici de ce trebuie acordate prin lege anumite drepturi unor grupuri minoritare. Suferim, așadar, de această incapacitate de a gestiona problemele prezentului și ne grăbim să luăm decizii, să dăm sentințe. Cel mai greu este să ne așezăm puțin, să depunem efortul să înțelegem natura problemelor și să avem curajul luării unor decizii departe de zona fierbinte a pozițiilor ideologice sau a confortului consumist egoist. Dacă miza referendumului este apărarea creștinismului, atunci lucrurile își pierd logica; dacă este maturitatea unei societăți democratice, atunci în baza cărei logici o asumăm ca să nu fie decât o reacție conformistă atât pentru cei care vor vota, cât și pentru cei ce nu vor merge la vot? Asupra acestei logici este necesară o discuție separată care trebuie să ia în calcul specificul societății românești, atât din perspectivă politică, cât și socială.